

Türkiye’de Değerler Eğitimi Araştırmalarına Genel Bakış: Metasentez Çalışması¹

Gülten Feryal GÜNDÜZ²

Fatma Serpil YERLİ³

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
19.12.2022

Kabul Tarihi
30.06.2023

DOI
10.47140/kusbder.1219907

Bu çalışmada Türkiye’de 2018-2022 yılları arasında değerler eğitimi konusunda yapılmış çalışmaların metasentez yoluyla incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Analizler sonucunda ele alınan çalışmaların çoğunlukla ilkököl ve ortaokul kademesinde gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Araştırmanın çalışma gruplarına yönelik bulgularında çalışmaların yaklaşık olarak yarısının birey odaklı; yarısının ise doküman odaklı çalışmalarla yürütüldüğü görülmektedir. Konu alanları kapsamında yapılan analizlerde tüm çalışmalar içerisinde en yoğun olarak işlenen konuların okul ve sınıf içi yapılan uygulamalar (yapılan etkinlikler ve kullanılan yöntem/teknik/materyaller) ile farklı materyal türlerini inceleme (ders kitapları, edebi eserler ve sinema filmleri) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. İncelenen araştırmaların sonuçlarına göre değerler eğitimi etkileyen faktörler teması altında çoğunlukla aile, çevre, medya ve okul-aile iş birliğinin etkisinin olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Değer, değer eğitimi, metasentez.

Atf için: Yerli, F. S., & Gündüz, G. F., (2022). Türkiye’de Değerler Eğitimi Araştırmalarına Genel Bakış: Metasentez Çalışması. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 7 (1), 1-38.

¹ Bu çalışma 15-17 Kasım 2019 tarihleri arasında düzenlenen 9.Uluslararası Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Araştırmaları kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: g.gunduz@iku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8096-5598>

³ Müdür Yard., Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: serpilozpolat@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7059-4973>

An Overview of Values Education Research in Turkey: A MetaSynthesis Study

Gülten Feryal GÜNDÜZ ⁴

Fatma Serpil YERLİ ⁵

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2022-12-19

Acceptance Date
2023-06-30

DOI
10.47140/kusbder.1219907

In this study, studies on the training of values between 2018-2022 in Turkey are intended to be examined through metacentesis. The research was patterned based on the qualitative research approach. As a result of the analyzes, it was observed that the studies handled were mostly carried out at primary and secondary school levels. Qualitative at 85% as a research method in studies; The finding that the mixed model was used in the ratio of 15% was reached. In the findings of the research towards the working groups, approximately half of the studies are individual oriented; half of it is seen that it is carried out with document-oriented studies. In the analyzes made within the scope of the subject areas, 22.5% of the subjects processed most intensively within the scope of the subject areas are the activities performed (and the method used is /technical /materials with) % With 20.5, it was found that examining different types of materials (lesson books, literary works and motion pictures) It is emphasized that the effect of family, environment, media and school-family business association is mostly under the theme of factors affecting the education of values according to the results of the studies examined.

Key Words: Value, value education, meta-synthesis

For Reference: Yerli, F. S., & Gündüz, G. F., (2022). Overview of Values Education Research in Turkey: Metacentesis Study . Kırklareli University Journal of Social Sciences. 7 (1), 1-38.

⁴ Assoc. Prof. Dr., Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Guidance and Psychological Danishing Pr., g.gunduz@iku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8096-5598>

⁵ Assistant Manager, Ministry of National Education, serpilozpolat@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7059-4973>

Giriş

Yaşadığımız yüzyılda değişen ve gelişen yaşam şartları, bilim ve teknolojiye gerçekleşen yenilikler, aile kültüründeki değişimler, toplumsal düzende oluşan kültürel dejenerasyon, çocukların eğitiminde ortaya çıkan düşünce biçimindeki çeşitlilik, sosyal olaylar ve daha pek çok neden, geleceğin yetişkinleri olan çocukları ve gençleri sosyal, kültürel, eğitsel ve psikolojik yönlerden etkilemektedir (Bölük, 2018, s.2). Değişim ve dönüşümün kaçınılmaz olduğu bu çağda, öz benliğini, milli, manevi, kültürel ve ahlaki değerlerini kaybetmeden; gelişime ve değişime uyum sağlayabilen bireyler yetiştirebilen toplumlar, güçlü toplumsal bir yapıya sahip olmaktadır (Elbir ve Bağcı, 2013, s.1322).

Değerler genel anlamda; bireylerin tutum ve davranışlarını tayin eden kurallar, eylemlere meşruiyet kazandıran kriterler, düşünceler ile iyi ve kötüyü ayırt etmek için işe koşulan vicdani normlar olarak tanımlanır (Kapkın, Çalışkan ve Sağlam, 2018, s.185). Değerler; toplumdaki tüm bireylerin onayladığı ve toplumun birlik ve beraberliği, devamlılığı, varlığı için vazgeçilmez olan temel ilkelerdir (Arslan ve Ulusoy, 2014, s.5). Değerler toplumu meydana getiren kişilerin yaşama karşı duruşunu, bakış açısını ve inançlarını yansıtmaktadır. Bireysel ve toplumsal değerlerin yalnızca ailede ya da yalnızca sosyal çevrede kazanılması mümkün olamamaktadır. Çünkü her birey aynı aile yapısına ya da aynı sosyal çevreye sahip olmadığından dolayı ortak değerlerin kazanılması noktasında eğitim kurumlarına büyük görevler düşebilmektedir (Bölük, 2018, s.2-3). Karakteri güçlü bir nesil yetiştirebilmek ve geleceğe güvenle bakabilmek için değerler eğitiminin rastlantılara bırakılmadan, kaliteli ve zengin bir içerikle planlı şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Dinçer ve Gözel, 2019, s.208).

Değerler eğitiminin sahip olduğu önem; genel olarak bireysel, toplumsal ve devlet açısından üç boyutta ele alınabilir. İlk boyutta bireysel olarak değerler eğitiminden beklenen; insanların kişiliklerinin, karakterlerinin, yaşama bakış açılarının kişisel ve toplumsal değerler çerçevesinde şekillendirilmesi ve yönlendirilmesi ile özgüvenli, topluma duyarlı, kendini gerçekleştirmiş, huzurlu ve mutlu bireyler olarak yetiştirilebilmesidir. İkinci boyutta toplumsal olarak değerler eğitiminden beklenen; gelenek, görenek, tarih, kültür gibi ortak toplumsal değerlerin korunarak, gelecek nesillere aktarılması ile toplumun varlığının sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi, toplumsal denge ve düzeninin sağlanabilmesidir. Üçüncü ve son boyutta devlet açısından değerler eğitiminden beklenen; anayasal düzene, temel hak ve özgürlüklere saygılı, görev ve sorumluluklarını bilen, vatanını ve milletini seven iyi yurttaşlar yetiştirilebilmesini sağlayabilmektir (Bacanlı, 2017, s.76).

Değerler eğitimi ile ilgili bugüne kadar birçok kuram geliştirilip kullanılmıştır. Bu kuramlardan bazılarında, değerler herhangi bir vasıta olmaksızın doğrudan öğretim yoluyla kazandırılırken, bazılarında ise akıl yürütme, sağduyu, yaratıcı ve eleştirel düşünme süreciyle kazandırılması söz konusudur (Doğanay, 2007; akt: Çarboğa, 2019, s.34). Yapılan tüm araştırmalar neticesinde, değerler eğitiminde dört tane yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar; “değerleri telkin etme/aşılama, değerleri açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme” dir. Geleneksel bir yöntem olan değerlerin telkin yoluyla öğretiminde öncelikle çocuklara kazandırılması uygun görülen değerler tespit edilir ve planlı ve programlı etkinlikler aracılığıyla onlara kazandırılmaya çalışılır (Meydan, 2014, s.25). Değerleri açıklama kuramında çocuğun kendisi tarafından belirlenecek olan değerleri, öğretmenin telkini veya yönlendirmesi olmaksızın keşfetmesi sağlanır ve kendi değerini ortaya koyması beklenir (Meydan, 2014: 54). Değer analizi kuramında amaç; sorunların içinde barındırdığı değerlerin, duyguların işe karıştırılmadan, akıl yürütme yöntemine göre çözümlenerek bir sonuca bağlanmasını sağlayabilmektir (Elkatmış, 2009, s.350). Ahlâki muhakeme yaklaşımı Piaget ve Kohlberg’in bilişsel muhakeme, bilişsel düşünme, değer ikilemleri ve karar verme süreçleri ile ilgili araştırmalarına dayanır (Fernandes, 1999; akt. Yazıcı, 2014, s.36). Bu kuramdaki amaç, kişinin muhakemede bulunma ve düşünme becerisi kazanmasını sağlayarak, değer öğretimi gerçekleştirilebilir.

Değerler eğitimi dünyada 1920’li yıllarda “karakter eğitimi hareketi” olarak ortaya çıkmış (Leming, 199, s.179) ve eğitim ve öğretimin planlı ve programlı şekilde yapılmaya başlandığı süreçten itibaren öğretim programlarında da sistematik olarak yer almaya başlamıştır. Ortaçağ dönemlerinde verilen din esaslı eğitim çoğunlukla bireylerin yaşadıkları toplumun normlarına uyum sağlamaları, ahlaki ve faziletli bir birey olmaları yönüne ağırlık vermektedir. Ancak aydınlanma çağı ile beraber akıl ve mantık odaklı eğitime geçilmeye başlandı. Bu dönemde verilen eğitimin gayesi; rasyonel bir perspektife sahip, düşünen, muhakeme eden ve bilimsel gerçekliği benimseyen bireyler yetiştirmektir. 1900’lü yıllardan itibaren siyasal ve toplumsal öğretilerin eğitimde kendini hissettirdiği ve eşitlik-özgürlük, demokrasi, vatandaşlık ve adalet gibi kavramların ön plana çıktığı görülür. ABD’nin kuruluş ideolojisine bağlı olarak değerler eğitimi, eğitim sisteminin dört temel prensibinden biri haline gelmiştir. Toplumda ağırlıklı olarak vatandaşlık, demokrasi, adalet gibi kavramların benimsenmesi ve yaygınlaştırılması ile karakter ve ahlâk eğitimi de eğitim programları içeriğinde kendine yer bulmuştur. Bu bağlamda değerler eğitimi, toplumların özümlediği ve farklı değerlerin aktarılması amacıyla birçok dünya ülkesinde önem kazanan bir disiplin olma özelliği taşımaktadır (Mızıkacı, 2015, s.188). Dünya’da değerler eğitimi yaklaşım ve uygulamaları toplumsal ve kültürel yapıya, coğrafya, ülke, zaman ve daha birçok değişkene göre farklılıklar gösterebilmektedir. Hangi ülkede hangi değerlerin benimsendiği ve kabul edildiği, toplum olarak hangi değerlere öncelik

verildiği, ülkelerin değerler eğitimi uygulama ve stratejilerini de birbirinden farklılaştırmaktadır (Schwartz, 1992). Ancak hemen hemen birçok ülkenin değerler eğitime oldukça önem verdiği ve bu yönde geçmişten bu yana çeşitli değerler eğitimi programları uyguladıkları görülmektedir. Bu programlardan Güney Amerika ve Güney Afrika ülkelerinde uygulanan Karakter Önemlidir (Character Counts) Programı okul öncesinden lise sonuna kadar uygulanmaktadır. Bu program 6 ana değerden (saygı, sorumluluk, doğruluk, adalet, sevgi ve yurttaşlık) oluşmakta ve öğrencilerin bu değerleri öğrenebilmesi için uygun okul ikliminin oluşturulması gerektiği düşünülmektedir. Eğitimciler, ebeveynlere toplumdaki her yaş grubundan bireylere yönelik olarak internet sitesi aracılığıyla değerler eğitimi ile ilgili materyal alışverişi yapılmakta, çeşitli atölyeler ve seminerler düzenlenmekte ve okullarla koordineli şekilde çalışılmaktadır (Peterson, O'Connor, ve Fluke, 2014). Amerika'da başlayan, dünyanın birçok ülkesine yayılan ve okulöncesinden lisenin sonuna kadar süren bir başka değerler eğitimi programı Karakter Eğitimi Ortaklığı (The Character Education Partnership-CEP) Programıdır. Bu programda "Karakter eğitimi hayati öneme sahiptir" sloganı hakimdir. Etkili bir karakter eğitimi programı öğrencinin başarısını arttırmasını ve davranış problemlerinin azaltılmasını sağlar. CEP, değerleri performans değerler (sevgi, iyilik, yardımseverlik, sorumluluk, problem çözme vb.) ve öz etik değerler (saygı, adalet, dürüstlük vb.) olmak üzere iki temel üzerinde konumlandırmaktadır (Lickona, Schabs, ve Lewis, 2007). Bu kurumla belirtilen program doğrultusunda çalışmak isteyen okullar başvuruda bulunmakta ve seçilen okullarda bu program uygulanmaktadır. Değerler eğitimi Programlarının amacı okul iklimini en ideal şekilde geliştirerek öğrencilerin başarısının artmasını, şiddet, zorbalık gibi sorunlu davranışlarının azalmasını ve sosyal becerilerinin arttırmasını sağlamaktadır (Akt: Dönmez ve Uyanık, 2022, s.79-80).

Türkiye'de ise 2011-2012 eğitim-öğretim yılından itibaren "Değerler erozyonuna bir çözüm arayışının ürünü" olarak eğitim programlarına giren değerler eğitimi, geliştirilen ve güncellenen öğretim programlarıyla artık tüm eğitim basamaklarında odak noktası durumuna gelmiştir (Cihan, 2014, s.429). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen etkinlik ve uygulamalarla çocukların değerler eğitimi kapsamında belirlenen kazanımları, davranış haline getirmeleri amaçlanır (MEB, 2019, s.4). Bireysel ve sosyal yaşamda değerler eğitimine olan gereksinim ve değer öğretiminin ne denli önemli olduğu gerçeği; bilim dünyasında da karşılığını bulmuş, değer ve değerler eğitimi konusunda birçok araştırma yapılmıştır. Değerlerin ve değer eğitiminin; bilimsel yöntemle incelenmesi, kişisel gelişim ve toplum yapısı üzerindeki yoğun etkileme gücü dikkate alındığında, bu alanda yapılmış araştırmaların ne derece önem taşıdığı göze çarpmaktadır. Araştırmaların yoğunlaşması, değerler eğitiminin farklı disiplin alanları ile bağlantılı biçimde eğitim sürecinde fazlasıyla yer alacağını ve

bu bağlamda yaşadığımız yüzyılın getirdiği sosyal, siyasal, iktisadi vb problemlere çözümler getirebilecek bir yol olabileceğini göstermektedir (Kale, 2007, s.25).

Değerler eğitiminin önemine bağlı olarak alanyazında yapılmış araştırmalar (Baş ve Beyhan,2012; Adıgüzel ve Ergünay, 2012;, Elbir ve Bağcı ,2013; DüNDAR ve Hareket,2016; Kapkın, Çalışkan ve Sağlam,2018; Fidan ve Öner,2018;, Gözler, Haskuş, Ayhan, Karslı, ve Akın, 2020; Kazu ve Yıldırım,2020; Süleymanoğlu, 2021) bulunmaktadır. Bu araştırmalar belirlenen yıllar içerisinde alanyazında değerler eğitime ilişkin yapılan çalışmaların metasentezini gerçekleştirmiş ya da bu alanda yapılmış çalışmaların farklı değişkenler açısından incelemesini konu almıştır. Ayrıca yapılan bu çalışmaların sonuçlarında o dönemin değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili mevcut durum ortaya konulmuş; elde edilen bu sonuçlara ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Baş ve Beyhan (2012) ve Adıgüzel ve Ergünay (2012)’in yapmış oldukları değerler eğitimi konusunda hazırlanmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından analiz edildiği çalışmalarında en çok eğitim bilimleri alanında değerler eğitimi çalışmalarının yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Elbir ve Bağcı (2013) tarafından hazırlanmış olan çalışmada öğretmenler ve öğretmen adaylarının değerler eğitiminde başvurabilecekleri modern yöntem ve teknikler konusunda eğitim almaları gerektiği vurgulanmıştır. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018’)in yaptıkları benzer çalışmada değerler eğitimi konu alan çalışmalarda çoğunlukla edebi eserlerdeki değer algısına yönelik çalışmaların yapıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Fidan ve Öner (2018) tarafından ele alınan değerler eğitimi çalışmalarının analizinde veri toplama aracı olarak sıklıkla doküman analizinin kullanıldığı ve araştırmanın çalışma gruplarında çoğunlukla öğrenci, öğretmen ve yazılı kaynaklarla çalışıldığı sonucuna varılmıştır. Kazu ve Yıldırım (2020)’ ve Süleymanoğlu (2021)’in gerçekleştirmiş oldukları çalışmada ise içerik analizi en fazla işe koşulan veri analizi tekniği olmuştur. Gözler, Haskuş, Ayhan, Karslı ve Akın (2020) tarafından gerçekleştirilen “Değerler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan Bilimsel Çalışmaların Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi” isimli metasentez araştırmasından elde edilen bulguya göre değerler eğitimi alanında yapılan çalışmalarda daha çok nitel, nicel ve karma yöntem kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Lisansüstü tezler dışındaki diğer bilimsel yayınları kapsayan bir araştırmada (DüNDAR ve Hareket, 2016) ise spesifik bir dergide yayınlanmış olan makalelere ilişkin metasentez çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada değerler eğitimi alanında 2003 ile 2014 yılları arasında, yoğun olarak 2003 ve 2013 yıllarında araştırma makalesi yayımlandığı görülmüştür. Söz konusu çalışmaların büyük bir çoğunluğunun lisansüstü tez çalışmalarına yönelik yürütülen araştırmalar (Baş ve Beyhan, 2012; Elbir ve Bağcı, 2013; Kapkın, Çalışkan ve Sağlam, 2018; Fidan ve Öner, 2018; Kazu ve Yıldırım, 2020; Süleymanoğlu, 2021) olduğu görülmektedir. Değerler eğitime yönelik yapılan metasentez çalışmalarında ise 2014 yılına kadar yapılmış olan çalışmalar ele alınmıştır. Bununla birlikte değerlerin öğretimini etkileyen

etmenlerin tamamının neler olduğu ve değerlerin öğrencilere en iyi nasıl kazandırılabilceği araştırılması gereken konular olarak güncelliğini korumaktadır. Bu bağlamda alanyazında değerler eğitime ilişkin daha güncel yılları kapsayan, betimsel analiz yanında içerik analizi ile daha detaylı bulgular ortaya koyan, lisansüstü tez ve makale türü bilimsel yayınları birlikte inceleyen metasentez çalışmalarının yapılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan ve farklı bakış açıları sunan çalışmaların analizinin yapılması, bulgularının ve sonuçlarının derinlemesine incelenmesi değerler eğitimi konusunda araştırma yönelimlerinin nasıl bir görüntü meydana getirdiğinin, değerlerin öğretiminde önemli olan öğrenme ortamının, öğretmen davranışlarının ve öğrenci özelliklerinin neler olduğunun anlaşılmasında, değer öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin incelenmesinde ve etkili öğretilmesi için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konularında önemli ipuçları sunacaktır. Bununla birlikte alanda yapılmasına ihtiyaç duyulan çalışmaların, geliştirilmesi gereken yönlerin neler olduğunun ve hangi konularda eğitimlere ve çözümlere gereksinim duyulduğunun belirlenmesinde de yol gösterici olacaktır. Ayrıca değerler eğitiminin etkinliğini artırmada yeni stratejiler geliştirilmesi konusunda da yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu önem ve gereksinim durumlarından hareketle bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de değerler eğitime ilişkin yapılmış araştırmaların mevcut durumunun araştırılmasıdır. Araştırmanın genel amacına dayalı olarak yanıt aranacak sorular şu şekildedir; Türkiye’de değerler eğitime yönelik 2018-2022 yılları arasında yapılan çalışmaların:

1. Metodolojik açıdan kapsamı (gerçekleştirildiği yıl, eğitim kademesi, çalışmanın türü, çalışma grubu, çalışma yöntemi, araştırma deseni, veri toplama araçları ve veri analizi) nedir?
2. Konu alanları nelerdir?
3. Elde edilen sonuçları nelerdir?
4. Sonuçlara yönelik geliştirilen önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak desenlenmiştir. Nitel araştırmada araştırmacı, kişilerin ya da grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya dönük bir yaklaşım tarzı benimseyerek, tümevarımsal üsluba, bireysel anlama odaklanmaya ve bir durumun karmaşıklığını yorumlamaya önem vermektedir (Creswell, 2014). Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmaların betimsel analizi yapılarak sistematik özet bilgiler sunulmasını ve daha sonra içerik analizi yöntemi ile çalışmaların eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanmasını içeren bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Araştırmaya Dahil Edilmesi Kriterleri

Çalışmaya alınacak olan araştırmalara Google Akademik arama motoru, TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ve Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarından ulaşılmıştır. Arama yapılırken değer, eğitim, değerler eğitimi anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Aynı yazarın hem tezine hem de bu tezinden üretilen makaleye ulaşılmış ise tez çalışması, eğer YÖK veri tabanından tezin tam metnine ulaşamıyor ise makalesi çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Taramalar sonucunda değerler eğitimi alanında yapılmış 95 adet araştırmaya ulaşılmıştır. Metasentez çalışmalarında anlamlı ve geçerli metasentezlere ulaşmak amacıyla çalışma amacına uygun en az 10-12 araştırmanın çalışmaya dâhil edilmesi önerilmektedir (Sandelowski, Docherty ve Emden, 1997, Patterson, 2001; akt. Jones, 2007: 67, Bondas ve Hall, 2007; akt. Poggenpoel ve Myburgh, 2008: 66). Çalışma kapsamına dâhil edilen araştırmaların belirlenmesinde dikkate alınan ölçütler şunlardır:

- Çalışmanın eğitimde değerler eğitimi ile ilgili olması.
- Makalelerin hakemli bir dergide yayınlanmış olması.
- Çalışmanın araştırma yönteminin nitel ya da karma yöntem olması.
- Çalışmaların 2018-2022 yılları arasında yayınlanmış olması.
- Çalışmaların Türkiye’de yapılmış olması.
- Çalışmada takip edilen araştırma süreçlerinin açıkça belirtilmiş olması.

Yukarıdaki ölçütlere göre eleme işlemi yapıldıktan sonra seçilen 40 çalışma ile araştırma yürütülmüştür. Bu çalışmalardan 10 (on) tanesi makale, 23 (yirmi üç) tanesi yüksek lisans tezi ve 7 (yedi) tanesi de doktora tezidir.

Verilerin Analizi

Çalışmalar başlıklarına göre kod isimlerle adlandırılmıştır. Bu isimlendirmede çalışmalar öncelikle tez ve makale olmak üzere sınıflandırılmıştır. Araştırma makalesi için MK, yüksek lisans tezi için YLT ve doktora tezi için DT kısaltması kullanılmıştır. Her bir kategori altında incelenen çalışmalar numaralandırılmıştır (Örn. MK1, YLT33, DT27). Araştırmaya dahil edilen çalışmaların öncelikle toplu şekilde bir özet tablosu oluşturulmuş, çalışmalar tek tek incelenmiş, çalışmanın problemi ve alt problemleri göz önüne alınarak analiz edilmiştir. Çalışmaların metodolojik açıdan kapsamını ortaya koymak için betimsel analiz; konu alanlarının, elde edilen sonuçlarının ve sonuçlara yönelik geliştirilen önerilerinin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılırken, içerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.89). Çalışmalara ilişkin kod ve temaların oluşturulması süresince iki uzmandan da destek alınmıştır. Bu kapsamda kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı (görüş birliği) olarak Miles ve Huberman (1994) temel alınmıştır. Uzman görüşü alındıktan sonra, uzmanlar

ve araştırmacıların bir araya gelmesiyle görüş ayrılığı olan temalar konusunda tartışılmış ve bir karara varılmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda Miles ve Huberman (1994) güvenirlik katsayısı %90'dır.

Bulgular

Türkiye'de değerler eğitimiye yönelik yapılan çalışmaların metodolojik kapsamı (gerçekleştirildiği yılı, eğitim kademesi, çalışmanın türü, çalışma grubu, çalışma yöntemi, araştırma deseni, veri toplama araçları ve veri analizi), konu alanları boyutları, sonuçları ve sonuçlarına ilişkin geliştirilen önerilere yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Değerler Eğitimi Araştırmalarının Metodolojik Kapsamı

Bu bölümde değerler eğitimi araştırmalarındaki gerçekleştirildiği yıl, eğitim kademesi, çalışma grubu, çalışma yöntemi, araştırma deseni, veri toplama araçları ve veri analizi bulguları yer almaktadır.

Çalışmaların Yılları, Çalışma Türleri ve Eğitim Kademeleri

Çalışmanın birinci alt probleminde ifade edilen değerler eğitiminde yapılan çalışmaların yapıldığı yıllar ile eğitim kademesi ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaların Yıllara ve Çalışma Türlerine ve Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f (n=40)	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
2018	MK1, MK2, MK29, MK30	YLT5, YLT6, YLT7, YLT8, YLT9	DT23, DT24	11	27,5	
2019	MK3, MK31	YLT10, YLT11, YLT12, YLT13, YLT19, YLT32, YLT33	DT25, DT26, DT27, DT36	13	32,5	
2020	MK4	YLT15, YLT16, YLT17, YLT34, YLT35	DT28	7	17,5	
2021	-	YLT14, YLT18, YLT20, YLT21, YLT22	-	5	12,5	
2022	MK38, MK39, MK40	YLT37	-	4	10	
Eğitim Kademesi	Okulöncesi	MK1, MK30	YLT5, YLT21, YLT35, YLT37	-	6	11,8
	İlkokul	MK3, MK38, MK40	YLT7, YLT9, YLT10, YLT14, YLT16, YLT18, YLT19, YLT20, YLT21, YLT32,	DT23, DT24, DT28	19	37,2

		YLT33, YLT35, YLT37			
Ortaokul	MK4, MK29, MK31, MK38, MK39	YLT6, YLT9, YLT12, YLT19, YLT21, YLT33, YLT35, YLT37	DT26, DT27, DT36	16	31,4
Lise	-	YLT21, YLT34	DT25	3	5,9
Yükseköğretim	-	-	-	-	-
Diğer	MK2	YLT8, YLT11, YLT13, YLT15, YLT17, YLT22	-	7	13,7

* Analiz edilen çalışmalardan bazıları birden fazla eğitim basamağında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1 de toplam incelenen 40 çalışma içerisinde yıllar boyutunda sistematik çalışmaların en çok %32,5 oranıyla 2019 yılında, en az ise %10 oranıyla 2022 yılında yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca çalışmaların çoğunlukla ilkokul (%37,2) ve ortaokul (%31,4) kademelerinde gerçekleştirildiği, yükseköğretim kademesinde ise hiçbir çalışmanın yapılmadığı gözlenmiştir. İncelenen çalışmalar türlerine göre analiz edildiğinde ise en çok yüksek lisans tezi (YLT) çalışmasının yapıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmaların Çalışma Grupları

Çalışmanın birinci alt probleminde ifade edilen değerler eğitiminde yapılan çalışmaların gerçekleştirildiği çalışma grubuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaların Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı

Çalışma Grupları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Birey	Öğretmenler	MK1, MK3, MK4	YLT5, YLT12, YLT14, YLT16, YLT19, YLT20, YLT33	DT26, DT27, DT28	13	27
	Öğrenciler	-	YLT10, YLT18	DT23, DT24, DT25, DT27	6	12,5
	Veliler	MK2, MK3	YLT20, YLT21	DT27	5	10,5
	Yöneticiler	-	YLT6, YLT14, YLT16	-	3	6,3
Doküman	Program/ders kitabı incelemeleri	MK29, MK31, MK39	YLT32, YLT33, YLT34	DT28, DT36	8	16,7
	Hikâye/Roman/Film incelemeleri	MK30, MK38, MK40	YLT7, YLT8, YLT9, YLT11, YLT13, YLT15, YLT17, YLT22, YLT35, YLT37	-	13	27

* Analiz edilen çalışmalardan bazıları birden fazla çalışma grubunu içermektedir.

Tablo 2’de metasentez çalışmasına dahil edilen toplam 40 araştırmancının çalışma gruplarının birey temasında en çok çalışılan grup 13 çalışma ile (%27) öğretmenler ve doküman temasında da yine 13 çalışma ile (%27) hikâye/roman/film incelemeleri olmuştur. Genel olarak tüm çalışma gruplarında ise araştırmaların yaklaşık olarak yarısını birey odaklı çalışmalar oluştururken, diğer yarısını da doküman odaklı çalışmalar oluşturmuştur.

Araştırmaların Çalışma Yöntemi ve Araştırma Deseni

Çalışmanın birinci alt probleminde, değerler eğitimi alanında yapılan çalışmaların gerçekleştirildiği çalışma yöntemi ve desenine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaların Çalışma Yöntemleri ve Araştırma Desenlerine Göre Dağılımı

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Çalışma Yöntemleri	Nitel	MK2, MK3, MK4, MK29, MK30, MK31, MK38, MK39, MK40	YLT5, YLT6, YLT7, YLT8, YLT9, YLT10, YLY11, YLT12, YLT13, YLT15, YLT16, YLT17, YLT18, YLT19, YLT20, YLT21, YLT22, YLT32, YLT33, YLT34, YLT35, YLT37	DT26, DT28, DT36	34	85
	Karma	MK1	YLT14, YLT23	DT24, DT25, DT27	6	15
	Olgubilim	MK4	YLT5, YLT21	DT28	4	9,8
Araştırma Desenleri	Durum Çalışması	MK3, MK30, MK31, MK38, MK39, MK40	YLT6, YLT7, YLT8, YLT9, YLT10, YLT11, YLT12, YLT13, YLT14, YLT15, YLT16, YLT18, YLT19, YLT20, YLT22, YLT32, YLT34, YLT35, YLT37	DT25, DT26, DT28, DT36	29	70,7
	Açımlayıcı sıralı karma	-	-	DT24, DT27	2	4,9
	Yakınsayan paralel	MK1	-	DT23	2	4,9
	Yarı deneysel	-	-	DT25	1	2,4
	Desen Belirtilmemiş	MK2, MK29	YLT17	-	3	7,3

Tablo 3’teki metasentez çalışmasına dahil edilen toplam 40 çalışmanın çalışma yöntemleri incelendiğinde çalışmaların %85 oranla büyük bir çoğunluğunun nitel yöntemle; %15 gibi bir oranla ise karma yöntemle gerçekleştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma desenleri analizinin bulguları neticesinde toplam 40 çalışma içerisinde 29 çalışmayla (% 70,7) yoğun olarak kullanılan araştırma deseninin durum çalışması olduğu görülmüştür.

Çalışmaların Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi

Çalışmanın birinci alt probleminde, değerler eğitimi alanında yapılan çalışmaların veri toplama araçları ve veri analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4. Çalışmaların Veri Toplama Araçları ve Veri Analizlerine Göre Dağılımı

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%		
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi				
Veri Toplama Araçları	Nitel	Görüşme formu	MK1, MK2, MK3, MK4	YLT5, YLT6, YLT10, YLT12, YLT14, YLT16, YLT19, YLT20, YLT21, YLT33	DT23, DT24, DT25, DT26, DT27, DT28	20	27
		Gözlem (video kayıtları vs.)	-	YLT10, YLT16, YLT18	DT23, DT26, DT27, DT28	7	9,5
		Öğretim programı	-	YLT11, YLT16, YLT33, YLT35	DT27, DT28, DT36	7	9,5
		Ders kitabı	MK29, MK31, MK39	YLT18, YLT19, YLT32, YLT34	DT36	8	11
		Hikâye/ Roman/ Fıkra/Destan	MK30, MK38, MK40	YLT7, YLT8, YLT9, YLT11, YLT13, YLT15, YLT22	-	10	13,5
		Film	-	YLT17, YLT35, YLT37	-	3	4
		Günlük	-	YLT10, YLT18	DT26	3	4
		Sosyal Medya İletişim Ağı	-	-	DT27	1	1,3
		Değer İnceleme Formu	-	YLT32	DT36	2	2,7
		Veri Analizi	Nitel	Anket	-	YLT33	DT23, DT25
Ölçek	-			YLT11, YLT22, YLT34	DT24, DT25, DT27, DT36	7	9,5
Başarı testi	-			-	DT23, DT24, DT25	3	4
Veri Analizi	Nitel	Betimsel Analiz	MK1, MK2, MK3, MK4, MK39, MK40	YLT6, YLT8, YLT9, YLT10, YLT11, YLT12, YLT13, YLT14, YLT15, YLT18, YLT19, YLT20, YLT21, YLT22, YLT32, YLT34, YLT35	DT23, DT24, DT25, DT27, DT28	28	54
		İçerik Analizi	MK3, MK29, MK30, MK31, MK38	YLT5, YLT7, YLT16, YLT17, YLT19, YLT20, YLT21, YLT33	DT26, DT27, DT28, DT36	17	33
		Betimsel İstatistik Analizi	MK1	YLT11, YLT14	DT23, DT24, DT25, DT27	7	13

* Çalışmalardan bazılarında birden fazla veri toplama aracı ve veri analiz yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4'te çalışmaların çoğunluğunun nitel yöntemle hazırlandığı görülmektedir. İncelenen çalışmalarda toplam ifade edilme sıklığı 74 olan veri toplama araçlarından en fazla kullanılanı %27 oranla (f=20) görüşme formudur. Bunun yanında toplamda %27,5 oranında (f=21) farklı materyal türleri (ders kitapları, edebi eserler, filmler) de sıklıkla kullanılmaktadır. Ele alınan çalışmalarda toplam ifade edilme sıklığı 42 olan veri analizi teknikleri içerisinde, %54 oranında çoğunlukla betimsel analizin ve %33 oranında içerik analizinin işe koşulduğu bulgusuna erişilmiştir.

Değerler Eğitimi Araştırmalarının Konu Alanları

Çalışmanın ikinci alt probleminde, değerler eğitimi alanında yürütülen çalışmaların konu alanı kapsamına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Çalışmaların Konu Alanlarına Göre Dağılımı

Konu Alanları Tema Kod	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Değer Öğretim Yaklaşımları	Değerleri telkin etme	MK2, MK30	YLT13, YLT16, YLT21	DT23, DT28	7	6,2
	Değer analizi	-	YLT13, YLT17	DT23	3	2,7
	Değer açıklama	-	-	DT23	1	0,9
	Öz düzenleyici öğrenme	-	-	DT24	1	0,9
	Okul-aile iş birliğine dayalı öğretim	-	YLT16, YLT20, YLT21	DT27	4	3,55
	Okul dışı etkinliklere dayalı öğretim	-	YLT5	DT27	2	1,8
Değer Sınıflamaları	Bireysel	MK1	YLT6, YLT21	DT23, DT27	5	4,5
	Toplumsal	MK4	YLT10, YLT11, YLT13, YLT21	DT24, DT27	7	6,2
	Etik değerler	-	-	DT25	1	0,9
	Kök değerler	-	YLT13, YLT15	-	2	1,8
	Bilişim değerleri	-	-	DT25	1	0,9
Eğitim/Öğretim Programı İncelemesi	Okul öncesi eğitim programları	MK1, MK31	YLT5	-	3	2,7
	İlkokul eğitim programları	MK3	YLT16, YLT22, YLT35	DT23, DT24, DT28	7	6,2
	Ortaokul eğitim programları	MK4, MK39	-	DT36	3	2,7

Farklı Materyal Türlerini İnceleme	Ders kitapları	MK29, MK30, MK39	YLT19, YLT32, YLT34	DT23, DT24, DT28, DT36	10	8,9
	Öykü/roman, masal, destan vs. Kitapları	MK31, MK38, MK40	YLT7, YLT8, YLT9, YLT11, YLT13, YLT15, YLT22	-	10	8,9
	Sinema filmleri	-	YLT17, YLT33, YLT37	-	3	2,7
Değer Eğitimi Etkileyen Faktörler	Okul/ Sınıf içi Faktörler	-	YLT5, YLT21	-	2	1,8
	Okul dışı faktörler	MK3	YLT5, YLT21	-	3	2,7
Karşılaşılan Sorunlar/ Güçlükler	Eğitim-öğretim kaynakları temelli	MK1	YLT6, YLT12, YLT14, YLT16	-	5	4,5
	Toplum-çevre kaynakları temelli	-	YLT6, YLT14, YLT16, YLT21	-	4	3,55
Okul ve Sınıf İçi Yapılan Uygulamalar	Yöntem/teknik/ materyal	MK1, MK3	YLT5, YLT6, YLT10, YLT12, YLT13, YLT14, YLT16, YLT18, YLT35	DT25, DT27, DT28	14	12,5
	Etkinlikler	MK1, MK3	YLT5, YLT6, YLT14, YLT15, YLT16, YLT18, YLT20, YLT35	DT26, DT27, DT28, DT36	14	12,5

*Her bir tema altında birden fazla araştırmada karşılaşılan ve/veya alana katkı noktasında daha fazla önem arz eden/yenilik/farklılık getirdiği düşünülen kodlar paylaşılmıştır.

*Analiz edilen araştırmaların bazıları birden fazla konu alanının kapsamaktadır.

Tablo 5’te metasentez çalışmaları kapsamında incelenen tüm çalışmaların toplam frekansı 112 olan konulardan, en yoğun olarak işlenen konuların okul ve sınıf içinde yapılan etkinlikler (f=14, %12,5), kullanılan yöntem/teknik/materyaller (f=14, %12,5) ve farklı materyal türlerini inceleme (ders kitapları, edebi eserler ve sinema filmleri) (f=23, %20,5) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Değerler Eğitimi Çalışmalarının Sonuçları

Araştırmanın üçüncü alt problemi, değerler eğitimi alanında yürütülen çalışmaların sonuçlarına ilişkin olup, bu çalışmalardan elde edilen veriler analiz edildiğinde sekiz tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Şekil-1. Çalışmaların Sonuçlarının İncelenmesinde Ortaya Çıkan Temalar

Şekil 1’de görüldüğü gibi değerler eğitimi alanında yapılan çalışmaların sonuçlarında değerler eğitiminin farklı değişkenleri ile ilgili temalara ulaşılmıştır.

Tablo 6.1. Çalışma Sonuçlarında Değer Öğretim Yaklaşımları Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi		
Telkin yaklaşımının kullanılması	MK2	YLT5, YLT16	DT23, DT26, DT28	6	20,7
Belirginleştirme yaklaşımının kullanılması	-	YLT5, YLT16	DT23	3	10,3
Analiz yaklaşımının kullanılması	-	YLT5, YLT16	DT23, DT36	4	13,8
Ahlaki muhakeme yaklaşımının az kullanılması	-	YLT16	DT36	2	6,9
Sosyal öğrenme yaklaşımının kullanılması	MK2, MK4	YLT5, YLT6, YLT14, YLT20, YLT21	DT26, DT27	9	31
Öğretmen-veli iş birliğine dayalı değer öğretiminin kullanılması	-	YLT5, YLT20, YLT21	-	3	10,3
Öz düzenlemeye yönelik değerler eğitimi programının (ÖYDEP) kullanılması	-	-	DT24	1	3,5
Okul dışı etkinlik temelli yaklaşımın vatandaşlık değerleri kazanımını artırması	-	-	DT27	1	3,5

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir.

Tablo 6.1’de görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların sonuçlarında, toplam 29 adet değer öğretim yaklaşımlarına ilişkin sonuçların ortaya konulduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre değerler eğitimine yönelik yapılan araştırmalarda çoğunlukla sosyal öğrenme (f=9, %31) ve değer telkin (f=6, %20,7) yaklaşımları kullanılmaktadır.

Tablo 6.2. Çalışma Sonuçlarında Değer Öğretim Yöntem ve Teknikleri Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi		
Rol model olma yönteminin kullanılması	MK2, MK4	YLT6, YLT12, YLT20	-	5	13,9
Gezi ve gözlem yöntemlerinin kullanılması	MK4	YLT5, YLT10, YLT14, YLT20	-	5	13,9
Görsel ve işitsel etkinliklerin (resim, kart, pano, tablo, çizgi film, şarkı, vb. kullanılması)	MK1	YLT6	-	2	5,6
Çeşitli sanatsal öğretim yöntem/ tekniklerin (tiyatro, drama) kullanılması	MK1	YLT6, YLT10, YLT12, YLT14	-	5	13,9
Örnek olay ve yaparak yaşayarak öğrenme yönteminin kullanılması	MK4	YLT10, YLT12, YLT16	-	4	11
Soru-cevap ve düz anlatım ve tartışma yöntem/ tekniklerinin kullanılması		YLT6, YLT16	DT26	3	8,35
Öyküleme yönteminin kullanılması	MK1	YLT10	-	2	5,6
Eğitsel oyunların değer öğretiminde kullanılması	MK1	YLT14, YLT16, YLT18	-	4	11
Aile içi değer öğretiminde anne-baba iş birliği, veli ziyaretleri yapılması	-	YLT5, YLT20, YLT21	-	3	8,35
Animasyon destekli değerler eğitimi programının (ADDEP) akademik başarıyı artırması	-	-	DT25	1	2,8
ADDEP’nin bilişim etiğine, yönelik tutumları olumlu etkilemesi	-	-	DT25	1	2,8
Farklı ülkelerde değer öğretiminde en fazla gözlem ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarının kullanılması	-	-	DT36	1	2,8

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir.

Tablo 6.2’de görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların sonuçlarında, toplam 36 adet değerler eğitiminin amaçlarına ilişkin sonuçların ortaya konulduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre, yoğun olarak kullanılan yöntem ve teknikler; rol model olma, gezi ve gözlem, çeşitli sanatsal öğretim yöntem/teknikleri (tiyatro, drama) (f=5, %13,9) ve örnek olay, yaparak yaşayarak öğrenme ve eğitsel oyunlar (f=4, %11) olmuştur.

Tablo 6.3. Çalışma Sonuçlarında Değerler Eğitiminin Amacı Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Değerler Eğitiminin Amacı	Ruhsal ve kişilik gelişimini sağlama	-	YLT9 , YLT12, YLT21	DT26	4	26,7
	Sosyalleşme ve topluma uyumu sağlama	-	YLT5, YLT9, YLT12	DT24, DT26	5	33,3
	Milli ve manevi değerleri kazandırma	-	YLT20, YLT21	-	2	13,3
	Toplumsal kalkınmayı sağlama	-	YLT20	-	1	6,7
	Aile yapısının korunmasını sağlama	-	YLT7	DT24, DT26	3	20

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 6.3'te metasentez çalışmasına dahil edilen araştırmalarda ulaşılan 15 adet değerler eğitiminin amaçlarına yönelik elde edilen bulgularda; daha çok bireyin sosyalleşmesi ve topluma uyumunu sağlaması (f=5, %33,3) ve çocuğun ruhsal ve kişilik gelişimini sağlaması (f=4, %26,7) gibi amaçların vurgulandığı görülmüştür.

Tablo 6.4. Çalışma Sonuçlarında Değerler Eğitiminin Öğrenene Katkısı Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Değerler Eğitiminin Öğrenene Katkısı	Sosyal- duygusal özellikleri geliştirme	-	YLT5	-	1	12,5
	Dil alanına yönelik olumlu etkileri olma	-	YLT5	-	1	12,5
	Öz bakım becerilerini geliştirme	-	YLT5	-	1	12,5
	Akademik başarıyı artırma	MK3	YLT5	-	2	25
	Şiddet eğilimini azaltma	-	YLT6	-	1	12,5
	Saygı, sevgi, hoşgörü, yardımseverlik ve sorumluluk bilincini artırma	-	YLT6, YLT20	-	2	25

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 6.4'te ele alınan çalışmaların sonuçlarında, toplam 8 adet değerler eğitiminin öğrenene katkısına ilişkin sonuçların ortaya konulduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre; değerler eğitiminin en fazla ifade edilen öğrenene katkıları, akademik başarıyı artırması ve toplumsal değerleri (saygı, sevgi, hoşgörü, yardımseverlik ve sorumluluk) kazandırması (f=2, %25) olmuştur.

Tablo 6.5. Çalışma Sonuçlarında Değerler Eğitimi Etkileyen Faktörler Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Değerler Eğitimi Etkileyen Fakt.	Çevredeki insanlarla olan iletişim ve etkileşim	MK3	YLT12, YLT14, YLT21	DT26, DT28	6	24
	Aile bireylerinin tutum ve davranışları	MK3	YLT12, YLT14, YLT16, YLT20, YLT21	DT26, DT28	8	32
	Öğretmenlerin tutum ve davranışları		YLT16, YLT21		2	8
	Medya		YLT12, YLT14, YLT21	DT26	4	16
	Okul-aile iş birliği		YLT5, YLT16, YLT20	DT27	4	16
	Okul öncesi dönem			DT26	1	4

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 6.5’te görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların sonuçlarında, toplam 25 adet değerler eğitimi etkileyen faktörlere ilişkin sonuçların ortaya konulduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre, değerler eğitiminde çoğunlukla aile bireylerinin tutum ve davranışları (f=8, %32) ile çevredeki insanlarla (arkadaş, komşu, akraba vs.) olan iletişim ve etkileşim (f=6, %24) etkili olmaktadır.

Tablo 6.6. Çalışma Sonuçlarında Eğitim/Öğretim Programlarının İncelenmesi Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Eğitim /Öğretim Programlarının İncelenmesi	Okul öncesi ve ilköğretim programlarında somut etkinliklerin yetersiz olması	MK1, MK3		-	2	10,5
	İlkokul programlarında ve/veya ders kitaplarında değerlerin yeterli bulunması	MK4	YLT16, YLT12	-	4	21
	İlkokul ve ortaokul programlarındaki değerlerin (empati, kanaatkarlık, hoşgörü...vb.) eksik bulunması	MK39	YLT16, YLT34	-	3	15,8
	Program içeriğinin sunulmasında görsel ve işitsel araç-materyallerin kullanılması	MK1	YLT5, YLT6, YLT21	-	4	21
	Materyal temini, geziler düzenlenmesi vb. konularda maddi destek sağlanması	-	YLT5, YLT20	-	2	10,5
	Türkiye’deki değerler eğitiminin yerel; İngiltere’de evrensel özellikte olması	-	YLT35	-	1	5,3
	Türkiye’de başarı, ABD’de geleneksel, Fransa’da özyönelim davranış değer tiplerinin olması	-	-	DT36	1	5,3
	Öğretim programları ile ders kitaplarının yer verdikleri değerler açısından uyumsuz olması	-	-	DT28	1	5,3
	Lise ders kitaplarında değerlerin dengeli dağıtılmamış olması	-	YLT32	-	1	5,3

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 6.6’da görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların sonuçlarında, toplam 19 adet eğitim/öğretim programlarının incelenmesine ilişkin sonuçların ortaya konulduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgular arasında öne çıkan ifadeler ilköğretim programlarında ve/veya ders kitaplarında yer alan değerlerin yeterli bulunması (f=4, %21) ve değerler eğitiminde program içeriğinin sunulmasında görsel ve işitsel araçların-materyallerin kullanılması (f=4, %21) olmuştur.

Tablo 6.7. Çalışmaların Sonuçlarında Farklı Materyal Türlerinin İncelenmesi Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi		
Ders kitaplarında MEB kök değerlerinin çoğunluğuna yeterli düzeyde yer verilmesi	MK1, MK3, MK4, MK39	YLT5, YLT6, YLT10, YLT12, YLT16, YLT21, YLT34	DT26, DT28	13	35,2
Türk hikaye, fıkra ve edebi metinlerinde Türkçe programı kök değerlerine yer verilmesi	-	YLT7, YLT8, YLT13, YLT22	-	4	10,8
Türk edebi eserlerinde ve filmlerinde en fazla toplumsal ve dini değerlere yer verilmesi	-	YLT7, YLT8, YLT9, YLT17	-	4	10,8
Türk edebi metinlerde ve filmlerde en fazla adalet, saygı, sorumluluk, yardımseverlik ve sevgi değerlerine yer verilmesi	MK40	YLT9, YLT11, YLT15, YLT17, YLT22, YLT31, YLT33	-	8	21,6
Türk film ve edebi eserlerinde en az misafirperverlik, sabır, empati, adalet ve dürüstlük değerlerine yer verilmesi	MK40	YLT15, YLT33	-	3	8,1
Farklı materyal türlerinde çocuklar için olumsuz örnek oluşturabilecek durumların olması	-	YLT9, YLT13, YLT17	-	3	8,1
Türk filmlerinde yabancı filmlere göre değerlere daha fazla yer verilmesi	-	YLT33	-	1	2,7
Çocuk oyunları ile liderlik, özgüven, yardımlaşma, adalet değerlerinin kazanılması	-	YLT18	-	1	2,7

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 6.7’de görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların sonuçlarında, toplam 37 adet değerler eğitiminde kullanılan farklı materyal türlerini inceleyen çalışmalara ilişkin sonuçların ortaya konulduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre, ders kitaplarında MEB kök değerlerinin çoğunluğuna yeterli düzeyde yer verilmesi (f= 13, %35,2) ve Türk edebi metinlerde ve filmlerde en fazla insani değerlerin (sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik ve adalet) yer alması (f=8, %21,6), araştırma sonuçlarında en fazla yer alan ifadelerdir.

Tablo 6.8. Çalışmaların Sonuçlarından Elde Edilen Sorunlar/Güçlükler Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi		
Etkinliklerin çocukların bilişsel gelişim özelliklerine uygun olmaması	MK1	YLT10, YLT14, YLT16	DT26	5	10,9
Ailelerin eğitim düzeyinin düşük, bilinçsiz ve duyarsız olması	MK1	YLT5, YLT6, YLT12, YLT14, YLT16	DT26	7	15,2
Okulun ve sınıfın fiziksel ve teknolojik altyapı yetersizlikleri	MK1	YLT14	DT26	3	6,5
Materyal eksikliği	MK1	YLT14, YLT16	DT26	4	8,7
Diğer derslerin akademik yükünün yoğunluğu		YLT14, YLT16	DT26	3	6,5
Programlarda değerler eğitimi müfredatının belirsiz olması	MK3	YLT14, YLT16	DT26	4	8,7
Öğretmenlerin ve/veya yöneticilerin bilgi eksikliği	MK1	YLT5, YLT12, YLT14, YLT16	DT26	6	13
Tüm öğretmenlerin değer eğitimine yeterli düzeyde önem vermemesi		YLT6, YLT14, YLT16	DT26	4	8,7
Aile, medya ve sosyal çevrenin olumsuz etkileri		YLT12, YLT14	DT26, DT28	4	8,7
Okul ile aile ve sosyal çevrenin değer yargılarının çatışması		YLT14, YLT16	DT26, DT28	4	8,7
Aileler, öğretmenler ve eğitim sisteminin akademik başarı/sınav odaklı olması		YLT20	DT26	2	4,4

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 6.8’de çalışmaların sonuçlarından elde edilen bulgulara göre toplam frekansı 46 olan değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar/güçlükler temasında ortaya çıkan en büyük sorunlar/güçlükler ailelerin eğitim düzeyinin düşük, bilinçsiz ve duyarsız olması (f=7, %15,2) ve öğretmenlerin ve/veya yöneticilerin değerler eğitimi konusunda bilgi eksikliğine sahip olması (f=6, %13)’dir.

Değer Eğitimi Çalışmalarının Sonuçlarına İlişkin Öneriler İle İlgili Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminde yer alan değerler eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarına ilişkin öneriler ile ilgili bulgulardan elde edilen temalar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Şekil 2. Çalışmaların Önerilerinden Elde Edilen Temalar

Şekil 2’de değer eğitimi alanında yapılan çalışmaların sonuçlarına ilişkin önerilerine ilişkin temalar; eğitim programı, farklı materyal türlerini inceleme, paydaşlara yönelik değerler eğitimi, sınıf içi yapılan uygulamalar ve ileriye yönelik araştırmalar temalarıdır.

Tablo 7.1. Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Önerilerden Elde Edilen Eğitim/Öğretim Programları Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi		
Değerler eğitimiyle ilgili materyal ve kaynakların geliştirilmesi	MK1	YLT14, YLT16, YLT18, YLT19	DT28	6	19,4
Değerler eğitimi kazanımlarının öğrencilerin gelişimsel özelliklerine ve ilgilerine uygun belirlenmesi	MK3, MK29	YLT5, YLT31, YLT32	-	5	16,1
Okullarda zorunlu veya seçmeli değerler ya da karakter eğitimi dersi konulması	MK3	YLT16, YLT21	DT28	4	12,9
Eğitim programlarında ve ders kitaplarında değerlerin metin ve etkinliklere dağılımında denge olması	MK29	-	-	1	3,2
Değer eğitiminin, okul kültürü içinde hem açık hem örtük program aracılığıyla verilmesi	-	YLT12, YLT16, YLT19	-	3	9,7
Değerler öğretimine ilişkin öğretmenlere yönelik kılavuz kitaplar hazırlanması	MK3	-	-	1	3,2
MEB eğitim programlarının değerler eğitimi açısından yeniden gözden geçirilmesi ve eksikliklerin giderilmesi	MK4	YLT16, YLT20	DT23, DT24, DT28	6	19,4
Türkçe öğretim programlarında metinlerin kültürel unsurlarla bezenmiş masallardan ve destanlardan seçilmesi	-	YLT9, YLT11, YLT15	-	3	9,7

Hikayelerin ilköğretim ders programlarında disiplinler arası bir yaklaşımla öğrencilere verilmesi	YLT7	1	3,2
Bilişim etiğinin tüm öğretim programlarına entegre edilmesi ya da seçmeli ders olarak programa konulması metinlerin kültürel unsurlarla bezenmiş halk edebiyatı ürünü olan masallardan seçilmesi	DT25	1	3,2

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 7.1’de görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların önerilerinde, toplam 31 adet eğitim/öğretim programlarına ilişkin önerilerin belirtildiği bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre, eğitim programlarına yönelik olarak MEB eğitim programlarının değerler eğitimi açısından yeniden gözden geçirilmesi, eksikliklerin giderilmesi (f=6, %19,4), değerler eğitimiyle ilgili materyal ve kaynakların geliştirilmesi (f=6, %19,4) ve değerler eğitimi kazanımlarının öğrencilerin gelişimsel özelliklerine ve ilgilerine uygun belirlenmesi (f=5, %16,1) en fazla ifade edilen önerilerdir.

Tablo 7.2. Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Önerilerden Elde Edilen Farklı Materyal Türlerini İnceleme Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Farklı Materyal Türlerini İnceleme	Çocuk kitaplarının pedagojiye uygun olmasının sağlanması		YLT9, YLT11	2	12,5	
	MEB kök değerlerin yer aldığı fıkra, destan, edebi metin ve/veya bilimsel hikayelerin değerler eğitiminde kullanılması		YLT13, YLT15, YLT22, YLT31, YLT32	5	31,25	
	MEB ders kitaplarındaki değerlerin niteliğinin ve niceliğinin gözden geçirilerek eksikliklerin tamamlanması		YLT19	DT28	2	12,5
	Değerler eğitiminde okutulacak edebî eserlerde, evrensel değerler kadar vatandaşlık değerlerine de yer verilmesi		YLT22		1	6,25
	Ders kitaplarında öğrencilere rol model olabilecek kahramanların ve bilim insanlarının deneyimlerine yer verilmesi	MK30	YLT32		2	12,5
	Ders kitapları içeriğinin öğretim programlarına uygun olması			DT36	1	6,25
	Türkiye ve ABD ders kitaplarının daha fazla etkinlik temelli bir yapıya dönüştürülmesi			DT36	1	6,25
	Değerlerle ilgili olumlu iletileri yansıtan yerli filmlerin kullanımının artırılması		YLT17, YLT33		2	12,5

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 7.2’de görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların önerilerinde, toplam 16 adet farklı materyal türlerini incelemeye ilişkin önerilerin belirtildiği bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre, MEB kök değerlerin yer aldığı fıkra, destan, edebi metin ve/veya bilimsel hikayelerin değerler eğitiminde kullanılmasının sağlanması (f=5, %31,25) en fazla belirtilen öneridir. Ayrıca çocuk kitaplarının pedagojiye uygun hale getirilmesi, ders kitaplarındaki değerler eğitimi alanındaki eksiklerin giderilmesi, ders kitaplarında tarihsel başarıları olan kahramanlara yer verilmesi ve olumlu iletileri yansıtan yerli filmlerin kullanılması (f=2, %12,5) gibi önerilerde bulunulmuştur.

Tablo 7.3. Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Önerilerden Elde Edilen Paydaşlara (Öğretmen, Veli, Okul İdaresi vs.) Yönelik Değerler Eğitimi Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Paydaşlara (Öğretmen, Veli, Okul İdaresi vs.) Yönelik Değerler Eğitimi	Öğretmenlere ve okul yöneticilerine değer eğitimine ilişkin hizmet içi eğitim verilmesi	MK1, MK3	YLT6, YLT12, YLT14, YLT16, YLT18, YLT19, YLT20	DT23, DT24, DT26, DT27, DT28	14	27,5
	Öğretmenlerin değerlerin öğretimde rol model olmaları	MK4	YLT16, YLT20, YLT21, YLT22	DT26, DT27	7	13,8
	Ailelere yönelik değerler eğitimi ile ilgili eğitsel faaliyetlerin düzenlenmesi	MK2, MK3	YLT6, YLT10, YLT12, YLT14, YLT20, YLT21	DT24, DT28	10	19,6
	Çeşitli kurumlar ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle değer eğitimine yönelik program ve faaliyetler düzenlenmesi	MK1, MK3	YLT16, YLT21	DT23, DT26, DT27	7	13,8
	Değerler eğitimine okul öncesi eğitimde başlanması	MK3	YLT5	-	2	3,9
	Anne-babanın rol model olmaları ve değer kazanımında tutarlı davranışları	-	YLT21	DT24, DT27	3	5,9
	Değer kazanımının ölçme değerlendirme boyutundaki eksikliklerinin giderilmesi	-	YLT16	DT26	2	3,9
	Değerler eğitiminin yaşamböyü öğrenme yaklaşımı içinde ele alınması	-	-	DT26, DT27	2	3,9
	Çevresel faktörlerin değerlere yönelik etkisine dikkat edilmesi	-	-	DT26, DT28	2	3,9
	Değerler eğitiminde değer analizi yaklaşımının kullanılması	-	-	DT23	1	1,9
	Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme programlarına değerler eğitiminin eklenmesi	-	YLT6	-	1	1,9

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 7.3’te görüldüğü gibi ele alınan çalışmaların önerilerinde, toplam 51 adet paydaşlara yönelik değerler eğitimine ilişkin önerilerin belirtildiği bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre, en fazla paydaşlara (öğretmen, veli, okul idaresi vs.)

yönelik olarak en çok öğretmenlere ve okul yöneticilerine değer eğitimine ilişkin hizmet içi eğitim verilmesi (f=14, %27,5) ve ailelere yönelik değerler eğitimi ile ilgili eğitsel faaliyetlerin düzenlenmesi (f=10, %19,6) önerileri yapılmıştır.

Tablo 7.4. Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Önerilerden Elde Edilen Sınıf İçi Yapılan Uygulamalar Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
Sınıf İçi Yapılan Uygulamalar	Çocukların gelişimsel/ bilişsel özelliklerine uygun somut ve eğlenceli etkinliklerin artırılması	MK1, MK3	YLT14, YLT22	DT26	5	25
	Çeşitli zamanlarda çeşitli değerler öğretimi yöntem ve yaklaşımlarının kullanılması		YLT8, YLT19, YLT23	DT23, DT24, DT25, DT26	7	35
	Etkinlikler için yeterli sürenin ayrılması		YLT14, YLT16		2	10
	Esnek öğrenme ortamını düzenlenmesi			DT26	1	5
	Okul/sınıf içi uygulamaların okul dışı öğrenme ortamları ve etkinlikleri desteklenmesi	MK1	YLT20	DT27	3	15
	Öğrenilen değerlerin transfer edilmesini sağlayacak etkinliklerin gerçekleştirilmesi		YLT7		1	5
	Kazandırılacak değerlerle ilişkili çocuk oyunlarının önceden planlanması		YLT18		1	5

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 7.4’te verilen değerler eğitimi alanında yapılmış çalışmalardaki önerilerde yer alan sınıf içi uygulamalar temasındaki toplam 20 öneri içerisinde en çok yapılan önerilerin; çeşitli zamanlarda çeşitli değerler öğretimi yöntem ve yaklaşımlarının kullanılması (f=7, %35) ve çocukların gelişimsel/bilişsel özelliklerine uygun somut ve eğlenceli etkinliklerin artırılması (f=5, %25) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 7.5. Çalışmaların Önerilerinden Elde Edilen İleriye Yönelik Araştırmalar Teması ve Kodları

İnceleme Boyutları	İncelenen Çalışmaların Kodları			f	%	
	Araştırma Makalesi	Yüksek Lisans	Doktora Tezi			
İleriye Yönelik Araştırmalar	Çeşitli paydaşlarla ve farklı veri toplama araçlarıyla araştırmalar yapılması	MK1, MK2, MK30	YLT14, YLT18, YLT19, YLT20, YLT21, YLT31, YLT32, YLT33	DT23, DT24, DT25, DT27, DT28, DT36	17	47,2
	Farklı sosyo-ekonomik çevrelerde ve öğrenim kademelerinde çalışmalar yapılması	MK1	YLT12, YLT18, YLT19, YLT20, YLT32, YLT33	DT24, DT25, DT27, DT36	11	30,6
	Ailede kazandırılan değerlerin çocukların üzerindeki etkisinin farklı değişkenler açısından incelenmesi	MK2	YLT20		2	5,6
	Dijital ortamların okulda verilen değerlere etkisine dair yapılan araştırmaların artırılması		YLT12, YLT18		2	5,6
	Farklı ülkeler ile Türkiye'deki değerler eğitimi uygulamalarının karşılaştırılmasına yönelik araştırmalar yapılması		YLT14, YLT20	DT36	3	8,3
	Değer öğretim yaklaşımlarını belirleme ölçeği geliştirilmesi			DT36	1	2,7

* Analiz edilen araştırmaların bazıları, ilgili temaya yönelik birden fazla kodu içermektedir

Tablo 7.5'te görüldüğü gibi ele alınan çalışmalardaki ileriye yönelik araştırmalarda elde edilen 36 adet sonuçlara ilişkin öneriler içerisinde çoğunlukla çeşitli paydaşlarla ve farklı veri toplama araçlarıyla yapılacak araştırmaların çeşitlendirilmesi (f=17, %47,2) ve farklı sosyo-ekonomik çevrelerde ve öğrenim kademelerinde çalışmalar yapılması (f=11, %30,6) önerilerinde bulunulmuştur.

Tartışma ve Sonuç

2018-2022 yılları arasında değerler eğitimi konusunda yapılmış ve belirlenen ölçütlere göre seçilmiş olan 40 çalışmanın yıllara göre gerçekleştirilme sıklığına bakıldığında; sistematik çalışmaların en çok 2019 yılında en az ise 2022 yılında yapıldığı görülmüştür. 2020, 2021 ve 2022 yıllarında ise değerler eğitimi konusunda yapılan çalışmaların her geçen yıl neredeyse yarı yarıya azaldığı gözlemlenmiştir. En fazla çalışmanın 2019 yılında olmasının önemli nedenlerinden birinin değerler eğitiminin 2018 yılında güncellenen MEB eğitim programlarında ve aynı yıl yayınlanan MEB 2023 Eğitim Vizyonu'nda vurgulanan öncelikler arasında yer alması olabilir (MEB, 2018; Kart ve Şimşek, 2020). Kart ve Şimşek (2020) 2017-2018 yıllarında yenilenen ilköğretim programlarının hangi değerleri kazandırdıklarını inceledikleri çalışmalarında da

Türkiye’de değerlerin eğitim programlarında yoğun biçimde yer almasının 2017 yılında yapılan kapsamlı program geliştirme sonrasında mümkün olabildiğini belirtmektedirler. Bu programlarda değerler eğitiminin tüm öğretim kademelerinde yaygınlaştırıldığı ve öğretim programlarında ayrı bir başlık altında ele alındığı görülmektedir. Benzer şekilde, Kuzu ve Yıldırım (2020) tarafından yapılan çalışmada; Türkiye’de 2010-2020 yıllarında değerler eğitiminde en fazla araştırmacının sırasıyla 2019, 2018 ve 2015 yıllarında yapıldığı görülmektedir. Araştırmada çalışma türü kapsamında 2018-2022 yılları arasında en çok yapılan çalışma türünün yüksek lisans tezi (YLT) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Baş ve Beyhan (2012), Adıgüzel ve Ergünay (2012), Elbir ve Bağcı (2013), Fidan ve Öner (2018), Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018), Gözler, Haskuş, Ayhan, Karslı ve Akin (2020), Kuzu ve Yıldırım (2020), Köksal Süleymanoğlu (2021) tarafından değerler eğitimi kapsamında hazırlanan bilimsel araştırmaların incelenmesi konulu çalışmalarda da benzer şekilde değerler eğitiminde yoğun olarak yüksek lisans tezi yapıldığı bulgularına erişilmiştir. Çalışmaların çoğunlukla ilkököl ve ortaokul kademelerinde gerçekleştirildiği ancak yükseköğretimde hiçbir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Yükseköğretim programlarında değerler eğitimi adı altında zorunlu bir ders olmaması ve diğer derslerin içerisinde yer verilecekse ne kadar yer verileceği YÖK öğretmen yetiştirme lisans programlarında belirtilse de uygulamada belirleyiciler çoğunlukla ilgili dersin öğretim elemanları olmaktadır. Bu bağlamda değerler eğitiminin ne zaman ve nasıl verileceğinin yükseköğretim basamağında MEB öğretim programlarında belirtilen kadar belirgin olmamasının bu eğitim basamağında yapılan çalışmaların azlığına yansıdığı söylenebilir. Adıgüzel ve Ergünay (2012) tarafından 2000-2011 yılları arasında Türkiye’de değerler eğitiminde yapılmış lisansüstü çalışmaların farklı değişkenler açısından incelenmesi çalışmasında benzer şekilde en çok çalışılan eğitim kademesinin ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) olduğu, okulöncesi ve ortaöğretim kademelerinde oldukça az sayıda çalışma yapıldığı ve yükseköğretimde ise hemen hemen yok denecek kadar az sayıda çalışma (yalnızca bir çalışma) yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Değerler eğitimi araştırmalarındaki çalışma gruplarında araştırmaların yaklaşık olarak yarısını birey odaklı çalışmalar oluştururken, diğer yarısını da doküman odaklı çalışmalar oluşturmaktadır. Çalışma gruplarının birey temasında en çok çalışılan grup öğretmenler ve doküman temasında da hikâye/roman/film incelemeleri olmuştur. Araştırmaların en fazla öğretmenler ile gerçekleştirilmesinin nedeni öğrenme-öğretme sürecinin asıl yürütücülerinin öğretmenler olması olabilir. Ayrıca öğretmenlerin araştırmacılar tarafından daha kolay ve rahat ulaşabilecekleri ve çalışabilecekleri çalışma grubu olması da öğretmenlerin çalışma grubu olarak seçilme nedenlerinden biri olabilir. Fidan ve Öner (2018) ‘in araştırmalarından elde ettikleri bulgular bu araştırmacının bulguları ile örtüşmektedir. 2011-2016 yıllarında yapılmış

olan değerler eğitimi çalışmalarının analizini gerçekleştirdikleri araştırmalarında birey odaklı çalışmalarda çoğunlukla öğretmenlerle ve öğrencilerle çalışıldığı, doküman odaklı çalışmalar kapsamında ise hikâye/roman/ders kitabı incelemelerinin diğer kaynaklara nazaran daha fazla yapıldığını ortaya koymuşlardır. Köksal Süleymanoğlu (2021) tarafından Türkiye’de 2016-2019 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi konulu yüksek lisans çalışmasında ele alınan araştırmalarda ise çoğunlukla doküman odaklı çalışmalar üzerinde çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı (2017) tarafından değer eğitimi konusunda 2000–2015 yılları arasında gerçekleştirilmiş doktora tezlerinin birey odaklı örneklem grubu analizinde araştırmaların en fazla ilköğretim öğrencileri ve öğretmenler ile gerçekleştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Değerler eğitimi alanında yapılmış çalışmaların yöntemlerinin analizi sonucunda çalışmaların büyük bir çoğunluğunun araştırma yönteminin nitel; olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Baş ve Beyhan (2012), Adıgüzel ve Ergünay (2012), Elbir ve Bağcı (2013), Fidan ve Öner (2018), Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018), Gözler, Haskuş, Ayhan, Karslı ve Akın (2020), Kazu ve Yıldırım (2020), Köksal Süleymanoğlu (2021) tarafından değerler eğitimi kapsamında hazırlanan bilimsel çalışmaların incelenmesi konulu çalışmalara dâhil edilen araştırmaların büyük bir bölümünde nitel yöntemlerin kullanıldığı, nicel ve karma yöntemlerin ise nispeten daha az işe koşulduğu görülmektedir. Araştırma desenleri analizinin bulguları neticesinde yoğun olarak kullanılan araştırma deseninin durum çalışması olduğu görülmüştür. Elde edilen bu sonucun alanyazındaki diğer çalışmalar ile de örtüştüğü görülmektedir (Kazu ve Yıldırım, 2020; Köksal Süleymanoğlu, 2021; Kapkın, Çalışkan ve Sağlam, 2018; Dündar ve Hareket, 2016).

Araştırmalarda veri toplama aracı olarak en fazla görüşme formu kullanılmıştır. Bunun yanında farklı materyal türleri (ders kitapları, edebi eserler, filmler) de veri toplama aracı olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Baş ve Beyhan (2012), Fidan ve Öner (2018), Kazu ve Yıldırım (2020), Gözler, Haskuş, Ayhan, Karslı ve Akın (2020) ve Köksal Süleymanoğlu (2021) tarafından hazırlanmış olan değer eğitimi araştırmalarının analizi çalışmasında da en sık kullanılan veri toplama araçlarının doküman inceleme, görüşme formu, anket/ölçekler olduğu görülmüştür. Ele alınan çalışmaların veri analizinde çoğunlukla betimsel analizin kullanıldığı, bunu içerik analizinin takip ettiği görülmüştür. Gözler, Haskuş, Ayhan, Karslı ve Akın (2020), Kazu ve Yıldırım (2020) ve Köksal Süleymanoğlu (2021) tarafından yapılan değerler eğitimi çalışmalarının analizi çalışmalarında da bu araştırma bulgularını destekler nitelikte betimsel analiz, içerik analizi ve betimsel istatistik analizlerinin sıklıkla kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Metasentez çalışması kapsamında incelenen tüm araştırmalar içerisinde en yoğun olarak işlenen konuların değerler eğitiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri ile yapılan etkinlikleri içeren okul ve sınıf içi yapılan uygulamalar ve farklı materyal

türlerinin incelenmesi konularının olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Değerler eğitimi MEB programlarında ayrı bir ders olarak yer almamakta ve diğer ders programları içerisinde entegre edilmiş şekilde verilmektedir. Bu nedenle değerler eğitiminin ilgili derste zaman yönetimi, dersin kazanımları ve içerikleri ile ilişkilendirilmesi, dersin değerlendirilmesinde nasıl yer bulacağı gibi pek çok değişkenin dikkate alınarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Değerler eğitiminin bu durumlar da dikkate alınarak en etkili nasıl gerçekleştirilebileceği konusundaki arayışların, yapılan araştırmaların da bu konuda yoğunlaşmasına neden olduğu söylenebilir. Alanyazında değerler eğitimi konusunda yapılan diğer metasentez araştırmaları incelendiğinde ise bu araştırmadan farklı sonuçlar da elde edildiği görülmektedir. Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı (2017) tarafından değer eğitimi konusunda 2000–2015 yılları arasında gerçekleştirilmiş doktora tezlerinin incelenmesi araştırmasında konu alanları olarak daha çok program incelemesi, bir değere özgü inceleme ve değer sınıflamaları üzerinde çalışıldığı gözlemlenmiştir. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018) tarafından 1999-2017 yılları arasındaki değerler eğitimi konusunda yapılmış çalışmaların incelendiği araştırmada ise değerler eğitiminin dini temelleri ve zorbalık ve şiddet konuları da en fazla çalışılan konular içerisinde yer almaktadır.

Değerler eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarına ilişkin bulgular incelendiğinde değer eğitimine yönelik yapılan araştırmalarda çoğunlukla sosyal öğrenme ve değer telkin yaklaşımları kullanılmaktadır. Değer öğretim yöntemleri olarak ise öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerinin daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Analiz edilen araştırma sonuçlarına göre değerler eğitiminde çoğunlukla rol model olma, gezi ve gözlem, çeşitli sanatsal öğretim yöntem/teknikleri (tiyatro, drama), örnek olay, yaparak yaşayarak öğrenme ve eğitsel oyunların sınıf içi ve/veya okul içi yapılan uygulamalar bağlamında işe koşulduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonucun Elbir ve Bağcı (2013)’nın yapmış olduğu araştırma sonuçları ile de örtüştüğü söylenebilir. Elbir ve Bağcı (2013) araştırmalarında ele alınan çalışmalardan elde edilen sonuçlara ilişkin bulgularda; değer öğretim yaklaşımları olarak yoğun olarak değerlerin telkin edilmesi, sosyal öğrenme yaklaşımı, empati kurma ve değer belirginleştirme yöntemlerinin kullanıldığı fakat ahlaki muhakeme ve değer analizi yöntemlerinin ise yeterince kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf içi yapılan uygulamalarda ise değerler eğitiminde en çok yaratıcı drama, işbirliğine dayalı öğrenme, gezi- gözlem, örnek olay, soru-cevap, tartışma yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. MEB eğitim programlarının temel özelliklerinden biri olan öğrenci merkezli eğitime bağlı olarak, bu doğrultuda yöntem ve tekniklerin seçiminin öğrencinin daha kalıcı ve nitelikli öğrenmeler gerçekleştirmesini sağladığı için değer öğretiminde de daha fazla tercih edildiği söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerin değerler eğitimine uygun, uygulama odaklı farklı yöntem, teknik ve etkinliklerden faydalanmaları değerler eğitiminin davranışa dönüşmesi konusunda olumlu bir etki

meydana getirebileceği ifade edilebilir (Tosun, 2021, s.95) Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar-güçlükler teması altında öğretmenlerin teorik olarak değerler eğitimi uygulamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması sonuçlarına ulaşmıştır. Okullarda daha etkili ve verimli bir değerler eğitiminin verilebilmesi noktasında, eğitimin kilit taşı olan öğretmenlerin bu alanda teorik ve uygulamada yeterli bilgi ve beceri düzeyine ulaşabilecekleri faydalı eğitim ve programların hayata geçirilebilmesi, elde edilmek istenen sonuçlar çerçevesinde oldukça önemli görünmektedir. Değerler eğitiminin amacı doğrultusunda daha çok bireyin sosyalleşmesi ve topluma uyumunu sağlaması ve çocuğun ruhsal ve kişilik gelişimini sağlaması gibi amaçları olduğu vurgulanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre değerler eğitimi en fazla etkileyen faktörler aile bireylerinin tutum ve davranışları ile çevredeki insanlarla (arkadaş, komşu, akraba vs.) olan iletişim ve etkileşim olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birinin öğrencinin yaşamının ailenin yanında büyük bir çoğunluğunu da okul dışı ortamda geçirmesi olduğu söylenebilir. Dinçer ve Gözel (2019) da okulda planlı ve sistematik olarak gerçekleştirilen değerler eğitiminin kalıcı öğrenmelere dönüşebilmesi için bu öğrenmelerin öğrencinin ailesi ve sosyal çevresi tarafından desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Araştırma sonuçlarına göre değerler eğitiminde karşılaşılan en büyük sorunlar/güçlükler ailelerin eğitim düzeyinin düşük olması, değerler eğitimi konusunda bilinçsiz ve duyarsız olmaları ve öğretmenlerin ve/veya yöneticilerin değer eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değerler eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarına ilişkin öneriler ile ilgili bulgular incelendiğinde eğitim programı temasında sıklıkla MEB eğitim programlarının değerler eğitimi açısından yeniden gözden geçirilmesi ve eksikliklerin giderilmesi ve değerler eğitimi kazanımlarının öğrencilerin gelişimsel özelliklerine ve ilgilerine uygun belirlenmesi önerilerinde bulunulmuştur. Değerler eğitimi alanında farklı materyal türlerinin etkililiğini inceleyen çalışmalarda yoğun olarak değerler eğitimiyle ilgili materyal ve kaynakların geliştirilmesi ve MEB kök değerlerin yer aldığı fıkra, destan, edebi metin ve/veya bilimsel hikayelerin değerler eğitiminde kullanılmasının sağlanması önerilerinde bulunulmuştur. Değerler eğitimi alanındaki araştırmalarda paydaşlara (öğretmen, veli, okul idaresi vs.) yönelik en çok öğretmenlere ve okul yöneticilerine değer eğitimine ilişkin hizmet içi eğitim verilmesi ve ailelere yönelik değerler eğitimi ile ilgili eğitsel faaliyetlerin düzenlenmesi önerileri yapılmıştır. Çalışmalardaki sınıf içi yapılan uygulamalara yönelik olarak en çok yapılan öneriler, çeşitli zamanlarda çeşitli değerler öğretimi yöntem ve yaklaşımlarının kullanılması ve çocukların gelişimsel/bilişsel özelliklerine uygun somut ve eğlenceli etkinliklerin artırılması olmuştur. Ayrıca ileriye yönelik araştırmalara ilişkin çoğunlukla çeşitli paydaşlarla ve farklı veri toplama araçlarıyla yapılacak araştırmaların çeşitlendirilmesi ve farklı sosyo-ekonomik çevrelerde ve öğrenim kademelerinde çalışmalar yapılması

önerileri yapılmıştır. Araştırmaların öneriler kısmının analiz edilmesinden elde edilen bulguların Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018) ile Elbir ve Bağcı (2013)’nın değerler eğitiminin analizine yönelik yaptıkları çalışmaların sonuçları ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Eğitim programlarında değer eğitimi kazanımlarının uzman kişilerce öğrencilerin yaş, ilgi ve ihtiyaçlarına göre belirlenmesi, öğretmenlerin okul içinde ve dışında, öğrencilere iyi birer rol model olabilecek örnek davranışlar sergilemesi, öğretmenlere değer eğitimi ile ilgili teorik ve uygulamalı eğitimler verilmesi, değer eğitiminde okul-aile işbirliğinin etkin şekilde sağlanması, ailelere yönelik değerler eğitimi ile ilgili eğitimler verilmesi bu araştırmalarda ortaya konulan önerilerdendir.

Öneriler

- Değerler eğitimine yönelik olarak çoğunlukla ilköğretim ve ortaokul kademelerinde yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Okul öncesi, ortaöğretim ve özellikle de neredeyse hiç çalışma yapılmayan yükseköğretimde değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmesi ile bu alandaki boşluğun doldurulması sağlanabilir.
- Alanyazında değer öğretimine yönelik yapılan araştırmaların en fazla doküman analizi ve görüşme odaklı gerçekleştirildiği görülmektedir. Bireyleri değerler eğitimi anlamında etkileyebilecek yöntem/teknikler, yapılabilecek etkinlikler/uygulamalar, farklı bakış açıları vb. konularda yapılacak uygulamalı ve deneysel çalışmaların artırılmasının bireylere, ailelere, eğitimcilere ve toplumsal düzeydeki tüm eğitim paydaşlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Birey odaklı çalışmalarda çoğunlukla kolay ulaşılabilir çalışma grubu olan öğrenci ve öğretmenlerle çalışmalar yürütülmektedir. Aile, okul yöneticileri, üniversite öğrencileri, medya yöneticileri, STK görevlileri vb. kişi ve grupların görüşleri de değerler eğitimine yönelik yapılacak araştırmalarda dikkate alınmalıdır.
- Türkiye’de yapılmış olan çalışmalardan farklı olarak alanyazına faydalı olabilecek ve diğer ülkelerde yapılmış değerler eğitimine yönelik bilimsel çalışmaların belirli ölçütler dahilinde analiz çalışmaları yapılabilir ve Türkiye’de yapılmış olan araştırmalarla karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazarın Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum, olgu veya kurum ile yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar (lar) Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tamamlanmasında birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50’dir.
Etik Kurul Onay Belgesi	Araştırma/inceleme sırasında etik kurul onay belgesi gerektiren herhangi bir veri kaynağı ve bilimsel yöntem kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Adıgüzel, O. C. ve Ergünay, O. (2012). Türkiye’de Değerler Üzerine Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerin Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Perspektifinden İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (41), 18-33.
- *Altan S. ve Tarhan A.S. (2018). Büyükanneden Toruna: Yaşam boyu Öğrenme Sürecinde Değer ve Beceri Aktarımı. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 26-42.
- Arslan, A. ve Ulusoy, K. (2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. (Ed. R. Turan & K. Ulusoy), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- *Aydoğan, R. (2018). *Öz Düzenleyici Öğrenmeye Yönelik Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Akademik Başarı, Demokratik Tutum ve Yaşam Boyu Öğrenme Kazanım Algıları Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- *Baltacı, N.B. (2018). *Ortaokul Yöneticilerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Baş, G. ve Beyhan. Ö. (2012). Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10 (24), 55-77.
- *Bartan, S. (2018). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri ile Sınıf İçi Uygulamalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bölük, E. (2018). *Çizgi Filmlerde Yer Alan Değerlerin İlkokul Hayat Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Değerler Çerçevesinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014*, p. 429-436.
- *Cihangir Tabak, Ü. (2019). *Türkiye ve İngiltere’de İlkokullarda Değerler Eğitimi Uygulamalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çalık, M., ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri/Parameters of Content Analysis. *Eğitim ve Bilim*, 39 (174), 33-38. DOI: 10.15390/EB.2014.3412.
- Çarboğa, K. (2019). *Değerler Eğitimine Karşılaştırmalı Bakış (Almanya, İsveç, Güney Kore, Malezya, Suudi Arabistan ve Türkiye Örneklemi)*. Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- *Çelik, B. (2019). *Animasyon Destekli Değerler Eğitimi Programının Akademik Başarıya, Ders ve Bilişim Değerlerine Yönelik Tutuma ve Kalıcılığa Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- *Çelik, Ç. (2020). *İlkokul Kademesinde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Sınıf Öğretmenleri, Okul Psikolojik Danışmanları ve Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Tek Durumlu Bir Örnek Olay Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

- *Çoban, A. (2020). *Değerler Eğitimi Bağlamında Türk Destan Örneklerinde Kök Değerler*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Muğla.
- *Demir F. (2018). *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi*. Doktora Tezi, T.C İnönü Üniversitesi, Malatya.
- *Demiryürek, G. (2022). COVID-19 Pandemisinde Değerler Eğitimi: Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı “Arkadaş” kitapları örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 287-298.
- *Deniz, K., Karagöl, E. (2018). Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları. *KaraelmasJournal of Educational Sciences*, 6(244-255).
- *Dinçer, B. ve Gözel, Ü. (2019). İlkokul Programlarında (1-4) Yer Alan ve Kazandırılması Hedeflenen Değerlere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin ve Öğrenci Velilerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17 (38), 207-234.
- *Doğan, M. (2021). *Beden Eğitimi ve Oyun Dersinde Çocuk Oyunları ile Değerler Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Dönmez, Ö. Ve Uyanık, G. (2022). Farklı Ülkelerde Değerler Eğitimi ve Değer Eğitimi Programlarından Örnekler. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2022; 2 (1): 74-88.
- Dündar, H. ve Hareket, E. (2016). Değerler Eğitimi Araştırmalarında Yönelimler: Değerler Eğitimi Dergisi Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:55.
- Elbir, B.ve Bağcı, C. (2013). Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi/Evaluation Of Post-Graduate Theses On Values Education. *Turkish Studies--International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1321-1333.
- *Erbaş A. A. (2020). *Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Beklentiler, Uygulamalar ve Öneriler*. Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- *Erdönmez, A. (2019). *İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Fidan, N. ve Öner, Ö (2018). Değerler Eğitime Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *International Journal Of Field Education*, 4 (1), 1-17.
- Gözler, A., Haskuş, A., Ayhan, B., Karanlı, E. ve Akın, Z. (2020). Değerler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan Bilimsel Çalışmaların Farklı Değişkenler Göre İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 224-241.
- Güçlü, H. (2019). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Gündüz, M., Başpınar, Z. ve Büyükkaracı, A. (2017). 2000-2015 Yılları Arasında Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerinin İçerik Analizi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 31, 705-718.
- *Haskuş, A. (2021). *Karakter ve Değerler Eğitimi Sürecinde Velilerin Değer Algıları ve Okullardan Beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Jones, M.L. (2007). *Overview of Methods. Reviewing Research Evidence for Nursing Practise: Systematic Reviews* (Editors: Webb, C., Roe, B.). London: Oxford Blackwell Publishing

- *Kaçmaz, G. (2018). *Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi Ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- *Kaçmaz, M. Y. (2020). *Hababam Sınıfı Filmlerinin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- *Kafadar, T. (2019). *Türkiye, ABD ve Fransa'nın Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Boyutunda Karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi? Eğitim ve Değerler. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- *Kanak M., Önder M., Subaşı Ç. (2018). Türk Ninnilerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:17 Sayı:66 (594-602).
- Kapkın, B., Çalışkan, Z., Sağlam M. (2018). Türkiye'de 1999-2017 Yılları Arasında Değerler Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi* Cilt 16, No. 35, s. 185-209.
- *Karabulut, N. (2022). *Değerler Eğitimi Kapsamında TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Filmlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- *Karakuş, N. ve Çoksever, P. (2019). Değerler Eğitiminde Rol Model Olarak Kadın Kahramanlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 20.
- *Karasu-Avcı, E., Faiz, M., Turan, S. (2020). Etkili Vatandaşlık Eğitiminde Değerler Eğitimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), s.263-296
- *Karasu H. (2018). *İlkokula Uyarlanmış Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul. Kuzu, İ. Y. ve Yıldırım, D. (2020). Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi: Bir İçerik Analizi Çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi Mediterranean Journal of Educational Research* 2020, 14 (34), s.421-449.
- Kart. M. & Şimşek, H. (2020). Türk Eğitim Sisteminde Değer Arayışı: Yenilenen (2017) İlköğretim Programları Hangi Değerleri Kazandırıyor? *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (40), s.9-44. <https://doi.org/10.34234/ded.623787>
- *Kolay Çepni B. (2021). *Okul Aile İş Birliği ile Değerler Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- *Koltaş, E. (2020). *Lise Biyoloji, Fizik ve Kimya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- *Kozikoğlu, İ. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2698-2720.
- Köksal Süleymanoğlu, S. (2021). *Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Leming JS. (1997). Whither goes character education? Objectives, pedagogy, and research in education programs. *Journal of Education*, 179, 11-35.
- MEB. (2018). *Güçlü Yarınlar İçin 2023 Eğitim Vizyonu*. Erişim Adresi: https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf

- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5, 6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları. MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2019571639225302-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf>.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Mızıkacı, F. (2015). Değerler Eğitimi ve Eğitim Programları (Values Education and Curriculum). *Eleştirel Pedagoji Dergisi (Journal of Critical Pedagogy)*, 40. (published in Turkish).
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- *Özcivanoğlu S. (2021). Sait Faik Abasıyanık Öykülerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Poggenpoel, M. ve Myburgh, C. P. H. (2008). A Meta-Synthesis of Completed Qualitative Research on Learners’ Experience of Aggression in Secondary Schools in South Africa. *International Journal of Violence and School*, (8), 60-84.
- *Polater C. (2019). *İlkokul Dördüncü Sınıfta Dijital Öykü Yöntemiyle Değerler Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Sandelowski, M., Docherty, S. ve Emden, C. (1997). Focus on Quaitative Methods. *Qualitative Meta-synthesis: Issues and Techniques*. *Reseach in Nursing and Health*, 20(4), 365-371.
- *Şen, M. (2020). *Temel Eğitimde Değerler Eğitimi Kapsamında Türk Ve Yabancı Animasyon Filmlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- *Taner (Duman), M. (2019). *Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından Bektaşî Fıkraları*. Yüksek Lisans Tezi, T.C İnönü Üniversitesi, Malatya.
- *Değirmenci Toraman, K. ve Memişoğlu, H. (2022). Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki edebi ürün ve görsellerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8 (2), 198-217.
- *Tosun, Y. (2021). *Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Zorlaştıran Faktörlere İlişkin Görüşleri ve Değerler Eğitime Yönelik Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- *Ulun, E. B. (2022). Cahit Uçuk’un Çocuk Romanlarında Değerler Eğitimi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7 (2).
- Yazıcı, K. (2014). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19 (19), 499-522.
- *Yıldırım, S. G. (2019). *Değerler Eğitime Yönelik Bir Model Önerisi: Değer İçselleştirme*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- *Yıldırım, Y. (2019). *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seckin Yayınları.
- *Yılmaz M. (2019) *Türk, Alman, Balkan ve Rus Masallarının Değerler Eğitimi Açısından Mukayesesi*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- * *Metasentez çalışması kapsamında incelenen çalışmaların künye bilgileridir.*

An Overview of Values Education Research in Turkey: A Metasynthesis Study

Extended Summary

In this age where change and transformation are inevitable, without losing one's own self, national, spiritual, moral, and cultural values, societies that can educate citizens capable of adapting to development and change are characterized as having a strong social structure (Elbir and Bağcı, 2013). This can only be achieved by carrying out values education effectively and efficiently. With the all-significant role of values and value education in place, it remains to be investigated what are the factors that influence the teaching of values and how the values can be best introduced to the students. To that end, this study examines the findings of studies on the subject in the literature that present different perspectives, the way research orientations on value education create an image, the effect of the learning environment in the teaching of values, the teacher behaviors and student characteristics, and the methods and techniques used in values education. This study is intended to offer important clues as to what a path should be followed in values education.

Purpose and Significance

The general purpose of this research is to investigate the current status of research conducted in Turkey on values education between 2018-2022. We specifically address the following research questions.

1. What is the methodologically coverage (year of realization, training level, type of study, working group, working method, research pattern, data collection tools and data analysis)?
2. What are the subject areas?
3. What are the results obtained?
4. What are the suggestions developed for the results?

Method

The research is designed based on qualitative research approach. 40 studies selected for this research are determined by a set of criteria. Presenting systematic summary by making a descriptive analysis of the selected studies on values education in Turkey, with subsequent interpretation of the studies with a critical perspective with the

content analysis method, this study employs the document analysis method, one of the qualitative research designs.

Findings

It is observed that most of the studies between 2018-2022 have been done between 2018 and 2019. From 2020 onward, it is observed that studies on values education have decreased by almost half every year. As for study type, it is found that article studies have been carried out more in 2018 and 2019, and in general, the most common type of work between 2018-2022 has been master's theses (YLT). It is further seen that the studies included in the metathesis study carried out between 2018-2022 on values education and are mostly done at the primary and secondary school levels, while the value education study is carried out less at the preschool and high school levels. It is also observed that there is no value education study directly done in higher education. While 50% of the studies included in the study group include individual-oriented studies, 50% of them include document-oriented studies. Under the theme of individual, the group with the most studies is "Teachers" and "Students"; In the document theme, it is seen that the codes "Story/Novel/Film reviews" and "Program/Textbook Reviews" are mostly included. As a result of the analysis of the methods of the studies, it is found that qualitative method is used in 34 studies and mixed (qualitative and quantitative) method is used in 6 studies. The most commonly used data collection tool is the interview form. Observation, curriculum, textbooks, different types of materials and scales are also frequently used data collection tools. Since the majority of the studies are qualitative, it is concluded that descriptive and content analysis is mostly used in the analysis. The subject areas of the studies carried out in the field of values education between 2018-2022 are classified under seven themes: "Value Teaching Approaches", "Value Teaching Methods", "Value Classifications", "Value Priorities", "Curriculum Review", "Examining Different Types of Materials", "Factors Affecting Value Education", "Problems/Difficulties Encountered" and "School-Classroom Practices". It is concluded that the most intensely studied subjects are the teaching methods and techniques used in values education, the practices made in the school and the classroom, and the examination of different material types. When the findings related to the results of the studies on values education are examined, we observe that social learning and value indoctrination approaches are mostly used in the studies on values education. We also observe that student-centered teaching methods and techniques are used more as value teaching methods. The purpose of the values education includes socialization of the individual, adaptation to the society, and the child's spiritual and personality development. This study concludes that the factors that affect the values education most arise as attitudes and behaviors of family members

and the communication and interaction with the people in the environment. With regard to the results of the studies on values education, the curriculum regarding values education of the Ministry of Education is suggested to be reviewed, improved and freed of the existing problems, and the values education achievements to be determined in accordance with the developmental characteristics and interests of the students. In the studies examining the effectiveness of different types of materials in the field of values education, suggestions are made to develop materials and resources related to values education and to ensure the use of anecdotes, epics, literary texts and/or scientific stories in values education.

Discussion and Conclusions

This study finds that the studies on values education between 2018-2022 have mostly been conducted between 2019 and 2018, and that the most common type of study is the master's thesis (YLT). Baş and Beyhan (2012), Adıgüzel and Ergünay (2012), Elbir and Bağcı (2013), Kurtdede Fidan and Öner (2018), Kapkın, Çalışkan and Sağlam (2018), Gözler, Haskuş, Ayhan, Karlı and Akın (2020), Kazu and Yıldırım (2020), Köksal Süleymanoğlu (2021) have also arrived at similar results in their studies. Although the studies included in the metasynthesis study are mostly carried out at the primary and secondary school levels, and the value education study is carried out relatively less at the preschool and secondary education level, no studies have been found at the higher education level. This result we obtain are in parallel with the results of the research by Adıgüzel and Ergünay (2012). The study group of half of the analyzed studies was individual-oriented; and that of the other half document-oriented. Under the theme of the individual, the group with the most effort is teachers and students. In the document theme, it is seen that the most story/novel/film reviews and program/textbook reviews codes are included. Research by Kurtdede Fidan and Öner (2018) and Gündüz, Başpınar and Büyükkarcı (2017) conclude that in the analysis of values education studies, individual-oriented studies mostly work with students and teachers. As a result of the analysis of the methods of the studies included in the research sample; it is concluded that the qualitative model is used in 85% of studies. Our results pattern with the results of the studies conducted by Baş and Beyhan (2012), Adıgüzel and Ergünay (2012), Kurtdede Fidan and Öner (2018), Gözler, Haskuş, Ayhan, Karlı and Akın (2020) and Kazu and Yıldırım (2020).

In the findings related to the subject areas of the studies on values education in Turkey, the emerging themes are those of value teaching approaches, value-based studies, program review, examination of different types of materials, practices in schools and classrooms, and problems/difficulties encountered. Gündüz, Başpınar and Büyükkarcı (2017) observe similarly that more program examination, value-specific examination and value classifications are studied. When the findings of the

studies on values education are examined, the codes "Inculcation of values", "Social learning approach", "Value clarification approach" and "Value analysis approach" hit the top of the list under the theme of Value Teaching Approaches. In the findings of the studies discussed in the study conducted by Elbir and Bağcı (2013); it is concluded that values indoctrination, social learning approach, empathy and value clarification methods are used intensively as value teaching approaches, a fact in support of our conclusion, but moral reasoning and value analysis methods are not used sufficiently. Our study suggests that studies on value education in higher education should be increased. However, there is still room for applied and experimental studies in the field of value education.